

یادداشت

خوانشی بر نظارت بین المللی بر انتخابات

هادی دادمه‌ر

● انتقاد روزنامه کیهان از نظارت سازمان ملل متحد بر انتخابات، به بهانه برداشت نادرست از موضع اخیر آیت‌الله سیستانی درباره انتخابات عراق باعث شد در میان مجادلات سیاسی، کمتر به اصل موضوع «نظارت بین‌المللی بر انتخابات» پرداخته شود.

انتخابات ملی که تا سال‌ها به‌طور سنتی در حیطه امور داخلی دولتها محسوب می‌شده است، امروزه در محور دغدغه‌های جامعه بین‌المللی قرار دارد. دولت‌ها در نظام حقوق بین‌الملل، مجموعه تعهدات و تکالیف کلی در زمینه برگزاری انتخابات بر عهده دارند. در ماده ۲۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر و نیز ماده ۲۵ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، به‌عنوان دو سند حقوقی جهان‌شمول، تاکید شده که اراده مردم اساس اقتدار حکومت است و این اراده باید در انتخابات «ادواری» و «واقعی» بیان شود. از منظر این اسناد بین‌المللی که مورد تایید جمهوری اسلامی ایران نیز قرار دارند، مقوله انتخابات با حق تعیین سرنوشت مردم در حیات عمومی گره خورده است. در همین راستا، مجمع عمومی سازمان ملل متحد مشخصاً از سال ۱۹۹۵ تاکنون هر دو سال یک بار قطع‌نامه‌ای را به‌عنوان «تقویت نقش سازمان ملل در حمایت از برگزاری انتخابات ادواری واقعی» به تصویب رسانده است که در آن از دولت‌ها درخواست شده نسبت به شفاف‌کردن پروسه‌های انتخاباتی و استقبال از نظارت‌های بین‌المللی مساعدت کنند. نتایج آخرین رای‌گیری برای تصویب این قطع‌نامه در صحن مجمع عمومی سازمان ملل نشان می‌دهد هیچ‌یک از دولت‌های دنیا از جمله جمهوری اسلامی ایران، با این قطع‌نامه مخالفت نکرده‌اند.

با این تفاسیر و با وجود اینکه موضوع نظارت بر انتخابات ابتدا محدود به دولت‌های غیرخودمختار بوده است، از اوایل دهه ۹۰ میلادی سازمان ملل با نظارت بر انتخابات نیکاراگوئه و هائیتی نشان داد از ظرفیت نظارت بر انتخابات «دولت‌های مستقل» نیز برخوردار است. به این ترتیب، سازمان ملل متحد با تشکیل «دایره همکاری‌های انتخاباتی»، اقدام به تقویت نقش خود در ارائه کمک‌های انتخاباتی کرد و از آن سال تاکنون در برگزاری بیش از صد انتخابات در کشورهای مستقل همکاری و نظارت داشته است.

در این راستا، واقعیت مهمی که می‌تواند مرکز توجه مخالفان نظارت بین‌المللی بر انتخابات قرار گیرد، این است که در دنیای امروز هر سه مفهوم «استقلال»، «حاکمیت ملی» و «عدم مداخله در امور داخلی» -که اساس استدلال مخالفان نظارت جهانی بر انتخابات را تشکیل می‌دهد- دچار تحول مفهومی بنیادینی شده است. در دنیای روابط بین‌الملل کنونی که از مشخصه‌های اصلی آن افزایش بی‌سابقه حساسیت بین‌المللی در قبال نقض‌های حقوق‌ بشری است، مدت‌هاست سکه حاکمیت سنتی از رونق افتاده و حکومت‌ها دیگر نمی‌توانند تعیین سرنوشت مردم از طریق انتخابات را یک مسئله داخلی تلقی کنند. بنابراین هیچ‌یک از اصول حاکمیت ملی و استقلال سرزمینی و عدم مداخله نمی‌تواند دیوار بلندی برای ممانعت از حمایت بین‌المللی از حقوق انسان‌های درون مرزهای سیاسی ایجاد کند. دقیقاً در راستای همین تحولات نوین است که بسیاری از دولت‌ها به‌منظور بالابردن سطح اعتماد مردم به حکومت و نیز کسب اعتبار سیاسی در جامعه جهانی اقدام به دعوت از نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای برای نظارت بر انتخابات ملی خود می‌کنند.

برای مثال، در انتخابات حال حاضر آمریکا با وجود اینکه با شیوع ویروس کرونا سفرهای بین‌المللی محدود شده است، باز هم ناظران بین‌المللی بر پروسه انتخابات این کشور نظارت خواهند کرد. سازمان امنیت و همکاری اروپا که بزرگ‌ترین سازمان امنیتی بین‌دولتی در دنیا محسوب می‌شود، سال‌هاست بر انتخابات ریاست‌جمهوری و کنگره آمریکا نظارت می‌کند و در انتخابات جاری نیز حداقل ۳۰ ناظر از سازمان یادشده به همراه ناظرانی از سازمان کشورهای آمریکایی بر انتخابات ایالات متحده نظارت خواهند داشت. تحت تأثیر همین فضای بین‌المللی، دولت‌هایی مانند روسیه نیز در بسیاری از انتخابات سراسری خود، از ناظران بین‌المللی برای نظارت بر انتخابات دعوت به عمل آورده‌اند. بنابراین روشن می‌شود که درخواست نظارت بین‌المللی نه‌تنها الزام‌ناشگر ضعف ساختار سیاسی یا وجود بحران مشروعیت در کشورها نیست، بلکه اساساً این دعوت‌ها از موضع اقتدار و با هدف به‌نمایش‌گذاشتن سلامت نظام انتخاباتی انجام می‌شود.

♦ استاد دانشگاه و پژوهشگر حقوق بین‌الملل

سیاست

مروری بر اختلافات بنی‌صدر با شهید بهشتی، شهید رجایی و آیت‌الله هاشمی‌رفسنجانی

هاشمی: بنی‌صدر مناقشه می‌کرد، ما مدارا

نخست‌وزیر پیش آمد، اینجا در انتخاب اعضای کابینه نیز بروز کرد. آقای بنی‌صدر با وجود موافقتی که با معرفی آقای رجایی به‌عنوان نخست‌وزیر اعلام کرده بود، از اظهار مخالفت با او و حتی بیان این نکته که نخست‌وزیری رجایی به او تحمیل شده، ابایی نداشت و با صراحت می‌گفت که آقای رجایی را نخست‌وزیری صالح نمی‌داند و به‌شدت خواستار آن بود که اعضای کابینه را از همفکران خود تعیین کند و البته آقای رجایی هم که مشخص بود از لحاظ فکری و بینش سیاسی با آقای بنی‌صدر اختلافاتی دارد، زیر بار این کار نمی‌رفت و معتقد بود که کابینه باید یک‌دست باشد تا بتواند کشور را رسید و فرماندهی کل قوا نیز به او محول شد.

یک ماه بعد از آنکه بنی‌صدر به‌عنوان رئیس‌جمهور انتخاب شد، در ۲۴ اسفند ۵۸ مرحله اول انتخابات نخستین دوره مجلس شورای ملی برگزار شد و در هفتم خرداد اولین جلسه مجلس شورای ملی در ساختمان سنای سابق برگزار شد. با اعلام رسمی نتایج انتخابات، حزب جمهوری اسلامی با کسب ۱۳۰ کرسی از مجموع ۲۴۱ کرسی اکثریت مجلس را به دست آورد و کاندیداهای مورد حمایت بنی‌صدر تنها توانستند چند کرسی را به خود اختصاص دهند. این همان مجلسی بود که رئیس‌جمهور باید نخست‌وزیر خود را به آن معرفی می‌کرد تا با رای مثبت نمایندگان بتواند دولت جدید را معرفی کند.

ابتدا بنی‌صدر تلاش کرد تا سیداحمد خمینی را به‌عنوان نخست‌وزیر به مجلس معرفی کند که با مخالفت امام (ره) مواجه شد. بعد از آن، مصطفی میرسلیم و علی‌اکبر ولایتی از سوی بنی‌صدر به مجلس معرفی شدند؛ اما رای لازم را از سوی نمایندگان به دست نیاوردند. بعد از آن مجلس اول تلاش کرد تا بنی‌صدر، محمدعلی رجایی را به‌عنوان نخست‌وزیر پذیرفته و به مجلس معرفی کند؛ اما او بارها از این کار امتناع کرد و در نهایت به این خواسته تن داد؛ اما این آغاز اختلافات او با شهید رجایی برای اداره کشور بود. اختلافات چنان زیاد بود که هشت وزارتخانه تا مدت‌ها وزیر نداشت. یکی از این وزارتخانه‌ها وزارت امور خارجه بود که با توجه به اینکه قیلا ایران و آمریکا بر سر ماجرای تسخیر سفارت آمریکا در تهران به چالش خورده بودند، جای خالی وزیر آن به چشم می‌آمد.

حسین نمازی، وزیر امور اقتصادی و دارایی کابینه شهید رجایی، در گفت‌وگویی به ماجرای این اختلافات اشاره کرده و گفته بود: «مرحوم شهید رجایی و بنی‌صدر بر سر انتخاب دو وزیر اختلاف داشتند و به توافق نرسیده بودند. یکی وزارت دارایی بود و دیگری هم وزارت بازرگانی بود. البته وزارت خارجه هم مورد اختلاف بود که آن حل شد. هرچه زمان می‌گذشت، این اختلاف‌نظرها بیشتر و عیان‌تر می‌شد؛ بنابراین توافق هم مشکل‌تر می‌شد. کار به جایی رسیده بود که صدام مجلسی‌ها هم درآمده بود و امام هم فرمودند که تکلیف این وزارتخانه‌ها را مشخص کنید. اگر فرد پیشنهادی از نزدیکان بنی‌صدر بود، با توجه به سختی که وجود داشت، موافقت نمی‌شد و از آن طرف هم طبیعتاً نباید شخصی انتخاب می‌شد که بنی‌صدر روی آن حساسیت نشان دهد».

او در ادامه گفته بود: «بنی‌صدر کوشش می‌کرد تا خود را به‌عنوان شخص اول اجرایی کشور معرفی کند. در مورد انتخاب وزرا هم این یک امر بدیهی بود؛ چون نخست‌وزیر به‌عنوان رئیس دولت با وزرا کار می‌کرد، نمی‌توانست بپذیرد با یک نفر کار کند که با دولت هماهنگی ندارد. از آن طرف رئیس‌جمهور می‌گفت من هم به‌عنوان شخص اول مسئول نمی‌توانم با کسی کار کنم که او را قبول ندارم؛ ولی این‌طور که بخواهد بنی‌صدر در مسائل اساسی دخالت کند، موفق نشد».

میانیگیری ناموفق هاشمی

مرحوم آیت‌الله هاشمی‌رفسنجانی، در خاطرات خود، ماجرای اختلافات بنی‌صدر با شهید رجایی در معرفی اعضای کابینه را این‌گونه نقل کرده است: «چون آقای رجایی و آقای بنی‌صدر از پیشی یکسان و مثل هم برخوردار نبودند، صلاحیت‌ها و لیاقت‌های افراد در نظر هریک از آنها مفهوم خاص خودش را داشت و مشخص بود که فرد صالح از نظر رئیس‌جمهور با نخست‌وزیر تفاوت دارد و این امر، تفاهم میان این دو را مشکل کرده بود. در واقع نتیجه همان وضعی که در مورد انتخاب

آیت‌الله خامنه‌ای که در اوایل شروع جنگ نماینده امام(ره) در شورای عالی دفاع بودند در خطبه‌های نماز جمعه تهران به این بی‌تدبیری بنی‌صدر اشاره کرده و گفته بودند: «نزدیک به هفت ماه قبل از جنگ، شما فرمانده کل قوا بودید، چرا نیروهای نظامی ما هنگام شروع جنگ نتوانست مقاومت کند؟... در این هفت ماه شما چه کردید؟ چرا ارتش را مرمت نکردید. چرا نظامیان را آموزش ندادید. آیا اینها را چه کسی می‌بایست انجام می‌داد؟ چرا شما وقتی جنگ شروع شد و خرابی کار شما در هفت‌ماه گذشته آشکار شد، تقصیرها را به گردن این و آن می‌اندازید؟ وقتی از ایشان می‌پرسد چرا ارتش را سروسامان نداده‌اید، می‌گوید چون کسان دیگری در ارتش دخالت کرده‌اند. منظور ایشان دادگاه‌های انقلاب در ارتش است، چون متهم به کودتا را دستگیر کرده بودند. آقای بنی‌صدر توقع داشتند در ارتش علیه جمهوری اسلامی کودتا شود و کودتایچنان آزاد گردند و دستگیر نشوند».

مرحوم آیت‌الله هاشمی‌رفسنجانی در سخنانی در مهر سال ۹۱، به اختلافات با بنی‌صدر بر سر جنگ اشاره کرده و گفته بود: «یکی از سوالاتی که همیشه از ما می‌شود این است که چرا در آن شرایط جنگی با قانون‌شکنی‌ها و فرافکنی‌های رئیس‌جمهور قانونی کشور مدارا نشد و کار به عزل بنی‌صدر کشید، من باید بگویم که همان ماه‌های ابتدایی جنگ هم

که با قانون‌شکنی‌ها و اختلاف‌افکنی‌های بنی‌صدر مدارا شد ما درواقع در مقابله با دشمن عقب افتادیم، مدارا با تفرقه‌افکنی‌ها و قانون‌شکنی آن هم از بالاترین جایگاه اجرایی کشور چه پیام مناسبی می‌توانست برای داخل و خارج کشور داشته باشد؟ خیلی از دوستان به مشکلات بعد از عزل بنی‌صدر خائف بودند و البته موضوع اولویت «جنگ» را نیز در این رابطه بهانه قرار می‌دادند ولی تجربه بنی‌صدر به‌خوبی نشان داد که حق با ما بود و مدارا با بنی‌صدر ضرورتی نداشت».

مهم‌ترین دلیل بر عدم کفایت سیاسی بنی‌صدر جایی رساند که در ۲۶ خرداد سال ۶۰، مجلس دو فوریت طرح بررسی کفایت سیاسی رئیس‌جمهور را تصویب کرد و پس از پنج روز یعنی در ۳۱ خرداد ۶۰ با رای اکثریت نمایندگان عدم کفایت ابوالحسن بنی‌صدر برای ریاست‌جمهوری تصویب شد.

مجلس شورای اسلامی و همچنین مخالفت مستمر وی با مجلس شورای اسلامی از بدو تاسیس و حتی پیش از افتتاح آن، دخالت صریح در قوه قضائیه و عدم درک صحیح از بدیهی‌ترین اصول قانون اساسی و نیز عدم اعتقاد به اصل تفکیک قوا» اعلام شد. پس از آن نیز شورای موقت ریاست‌جمهوری با حضور آیت‌الله موسوی‌اردبیلی، محمدعلی رجایی و آیت‌الله هاشمی‌رفسنجانی برای اداره امور اجرایی کشور تشکیل شد. بنی‌صدر نیز بعد از مدتی زندگی مخفیانه در هفتم مرداد همان سال با یک فروند هواپیمای رپوده شده که بهزاد معزی، خلبان شاه آن را هدایت می‌کرد، از ایران خارج شد و به فرانسه رفت. او بلافاصله پس از ورود به پاریس درخواست پناهندگی سیاسی کرد.

چندی‌پیش حجت‌الاسلام‌المسلمین علی یونسی، وزیر اطلاعات دولت اصلاحات درباره خروج مخفیانه بنی‌صدر از ایران گفته بود: «امام حتی به بنی‌صدر گفت که همین‌جا بماند و نمی‌خواست برود. او به گفت که اگر نمی‌تواند کار کند، کنار برود نه اینکه از کشور برود، می‌خواست بماند و خدمت کند شاید دوره بعد رای بیاورد. او خودش قفلش نرسید و رفت».

خبر

جهانگیری در گفت‌وگوی تلفنی با آیت‌الله مکارم شیرازی:

برای عبور از بحران‌ها نیازمند انسجام و همدلی هستیم

● ایستنا: اسحاق جهانگیری عصر روز گذشته در تماس تلفنی با آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی از مراجع عظام تقلید، ایام اربعین حسینی را تسلیت گفت و افزود: «امسال به دلیل شرایط کرونا و برای اجرای دستورالعمل‌های ستاد ملی مقابله با این بیماری، همه مردم مجبورند مراسم اربعین را به گونه‌ای دیگر برگزار کنند». معاون اول رئیس‌جمهور افزود: «مستولان اجرایی کشور همواره قدردان رهنمودها و سخنان راهگشای مراجع تقلید بوده‌اند و سخنان مقام معظم رهبری و مراجع عظام تقلید به خصوص در ایام شیوع کرونا باعث شد جایگاه ویژه و حرمت جان انسان در مذهب شیعه بیش از پیش نمایان شود». آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی نیز در این تماس تلفنی با تاکید بر اینکه در شرایط شیوع کرونا هر آنچه مصلحت باشد و دستورالعمل‌های بهداشتی ایجاب کند باید از سوی همگان رعایت شود، اظهار امیدواری کرد: «با رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی و درمانی شاهد ازبین‌رفتن بیماری کرونا باشیم».

با حکم وزیر کشور

فرمانداران ۴ شهرستان منصوب شدند

● ایرنا: عبدالرضا رحمانی‌فضلی در احکام جداگانه‌ای ایراهیم امام‌ی، محمدمهدی مظفری، محمدحسین شاه‌کونی و سید مهدی طلایی‌مقدم را به‌عنوان فرمانداران شهرستان‌های پارس‌آباد، رودسر، تالش و بافق منصوب کرد. در حکم وزیر کشور خطاب به افراد نامبرده آمده است: «به موجب این احکام و بنا به پیشنهاد استانداران اردبیل، گیلان و یزد به سمت فرمانداران شهرستان‌های پارس‌آباد، رودسر، تالش و بافق منصوب می‌شوید». رحمانی‌فضلی تصریح کرد: «امید است با اتکال به خداوند متعال و در چارچوب وظایف مصوب در راستای تحقق اهداف و آرمان‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های دولت تدبیر و امید و پیروی از منویات رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای(مدظله‌العالی) موفق باشید».